

רשק
שיעורי
תורה

היכלי תורה

ערש"ק פרשת פקודי ל אדר א תשסח ♦ דף היומי בבלי: נדרים עז ירושלמי: יבמות טו

נושאי ה'דף' בעלון

אדם שלא בא לאסיפה, אם ההחלטות מחייבות אותו.....נדרים עז

קידוש החודש בזמן הזה.....נדרים עז

אם חתימה על טופס נחשבת לנדר.....נדרים עט

מי שנדר שיהיה נזיר אם ירד לים, ומצא שידוך מעבר לים, מה יעשה.....נדרים פ

ברכת התורה בניעור כל הלילה.....נדרים פא

היה רגיל לתת צדקה לארץ ישראל, ומת אחיו והניח יתומים קטנים.....נדרים פב

נתינת רשות למיוחסים לעבור על התקנה.....נדרים פג

ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן...

כבר תמהו המפרשים על סדר הכתובים, מאחר שבפרשת ויקהל פרט הכתוב את מעשה המשכן וכליו, היה לו להשלים בעשיית בגדי הכהונה, ורק אחר כך לסכם את הפקודים וסכום חשבון הכסף והזהב. מדוע הפסיק בין מעשה המשכן למעשה בגדי הכהונה בפרשת אלו פקודי.

אולם דבר זה יתבאר על פי פירוש רש"י בפרשת ויקהל על הפסוק "והנשאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן" (לה כז), ופירש רש"י אמר רבי נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה, אלא כך אמרו הנשיאים, יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרים אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר "והמלאכה היתה דים", אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם. הרי שלא הביאו הנשיאים את נדבתם עד לאחר שנודע סכום כל הנדבות שהביא הצבור למלאכת המשכן, ורק אז כאשר ראו וספרו את אשר ישנו שם אם יצלח למלאכה, הביאו הנשיאים את אבני השהם.

והנה המלאכה היתה דים למשכן ולכלים, ומיד התחילו האומנים להתעסק במלאכתם. אך עדיין היו חסרים אבני השהם ואבני המלואים לבגדי הכהונה, לפיכך לא נתעסקו בהם האומנים, ורק לאחר שנודע סך כל פקודי המשכן והביאו הנשיאים את אבני השהם הנחוצות לבגדי הכהונה, אז החלו עושי המלאכה לעשות גם את בגדי הכהונה.

תלמוד בבלי עז וחדר - מהדורת פריעדמאן
ש"ס התנים

כליל השלמות, פאר היצירה.

מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

אדם שלא בא לאסיפה, אם החלטות מחייבות אותו

הפוסקים דנו באריכות בכמה אופנים שיש אסיפה שהוזמנו כל החברים לקבל החלטות, אם אפשר לחייב גם את החברים שלא באו לאסיפה. הן במזמן משותף כגון ועד הבית או מנהלי עסק. והן במזמן ציבור, כגון אסיפת חברי בית הכנסת, או אסיפת הקהל.

בשו"ת המהרי"ט (ח"א סי' נח) כתב שאם קראו לאחד לבא לאסיפה ולא בא, אינו מתחייב לקיים את החלטות האסיפה. וכן כתב **הכנסת הגדולה** (ח"מ סי' יג הגהות ב"י ס"ק לג) שכל מה שהרוב יכול לכופף את המיעוט, הוא דוקא כשכולם דנו יחד, ונתקבל החלטה על דעת הרוב. אבל אם המיעוט לא דן עם הרוב, אין הרוב מבטל את המיעוט.

אך **בשו"ת חתם סופר** (ח"מ סי' קטז) העלה שאם קראו לאסיפה, והכריזו בפומבי שיתקבלו החלטות על מי שיבוא, גם מי שלא בא לאסיפה, מחוייב לקיים את כל החלטות האסיפה, ומאחר ולא בא אע"פ שהכריזו בפומבי שמתקיים האסיפה, הוא מוחל על זכותו להביע את דעתו, ורוב האנשים שבאו יכולים להחליט מה שרוצים, והחלטתם מחייבת את מי שלא בא.

באפרקסתא דעניא (ח"א סי' מט) הביא את דעת **המהרי"ט** ו**הכנסת הגדולה**, והאריך שכן דעת הפוסקים, ואח"כ הביא את שיטת החתם סופר, וכתב שהוא פלא עצום לומר שנשמט ממנו דברי **המהרי"ט**, ולכן כתב שבאמת לא נחלקו **המהרי"ט** ו**החתם סופר**.

וביאר ע"פ המבואר בסוגיין שיש שני אופנים של שתיקה, יש שתיקה שהוא כהודאה, ויש שתיקה שהוא מחמת שמרתת רתח, כמבואר בסוגיין שהסתפקו מדוע שתק רב, מחמת שהסכים, או מחמת שלא חש לדבריו. וכמו שביאר **הר"ן** (ד"ה אשקין), שישנם שני מיני שתיקה.

והביא את שיטת **הרמ"א** (אה"ע סי' כח ס"ד) שאין אומרים שתיקה כהודאה, אלא אם כן מוכח מילתא שהשתיקה הוא שתיקה של הודאה, אבל אין אומרים שתיקה כהודאה במקום שאפשר להסתפק אם שתק מחמת שהודה או מחמת טעם אחר.

ולכן אם הזמינו יחיד לאסיפה, ואותו יחיד לא אמר להם שהוא טרוד או שהוא סומך על שאר המתאספים, אלא שלא חש לדבריהם ולא בא, אז יש מקום לומר שהתעלמותו מהאסיפה הוא מחמת שהוא מרתח רתח, ואינו חושש כלל לאסיפה, וכאילו אמר אי אפשרי בכם ובאסיפותיכם. ובודאי שאי אפשר לחייב אדם כשיש מקום לומר ששתיקתו ואי ביאתו הוא מחמתו שאינו חפץ באסיפה ובהחלטותיה. ואפילו אם רק מיעוט לא באו, כבר כתב הכנסת הגדולה שאי אפשר לבטל את המיעוט, ולחייבם בהחלטות האסיפה אלא אם כן נתקבלו החלטה במעמד כולם, והרוב בטלו את המיעוט.

אבל **החתם סופר** דיבר באופן שלא הזמינו כל יחיד בפני עצמו, אלא הודיעו בפומבי שהכל יבואו, ואין ראייה ממה שהיחיד התעלם מההכרזה ולא בא, שהוא אינו חפץ באסיפה ובהחלטותיה, מפני שמסתמא הוא טרוד, או שהוא סומך על הרוב. ובאופן כזה אין בשתיקתו שום רמז שהוא מרתח רתח, שהרי אינו אמור להודיע למכריזים בפומבי אם בדעתו לבא, או שהוא מוחל על זכותו מחמת טרדתו, או מחמת שהוא סומך על דעת הרוב.

קידוש החודש בזמן הזה

בסוגיין מבואר שאי אפשר לקדש את החודש אלא ע"י מומחה. ו**הרמב"ם** (הו"ד באלביא דהלכתא) כתב שאי אפשר לקדש אלא ע"י ב"ד סמוכים. והיינו שמלבד החכם צריך להיות בקי בהלכות מרביו, ויודע להבין סברות מעצמו, צריך להיות גם סמוך מחכם שנסמך מחכם אחר, עד משה רבינו. וחכם שנסמך יש לו כח לקדש חדשים ולעבר שנים, לדון דיני מיתה ומלקות, ודיני קנסות. ומרוב הגלות נפסק בימינו הסמיכה, ואין לנו חכם שנסמך מחכם אחר. וכתב **הרמב"ם** (קידוש החדש פ"ה ה"א-ג) שבזמן הזה שאין ב"ד סמוכים אי אפשר לקדש את החדש אע"פ ראייה. ואפשר לקדש רק ע"פ החשבון שתיקן הלל הנשיא לאחר ימי אביי ורבא.

ו**כתב הרמב"ם** (סנהדרין פ"ד ה"א) שנראה לו שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דינים ולסמוך אותם, הרי אלו סמוכים. ויש להם לדון דיני קנסות, ויש להם לסמוך אחרים. ומה שמסרו החכמים את נפשם שלא יפסק הסמיכה, מפני שפחדו שלא יוכלו לקבץ את כל החכמים, שהיו ישראל מפורזים, ואולי גם לא יסכימו כל החכמים איזה חכם ראוי לסמיכה. אבל אם יש חכם סמוך, הרי בכוחו לסמוך גם אם שאר החכמים אינם עימו, ואפילו אם אינם מסכימים לסמוך את אותו חכם. וסיים שהדבר צריך הכרע.

הנה בדור לאחר השמד בספרד נתעוררו הפוסקים שיש צורך גדול לחדש את הסמיכה. מפני שהיו הרבה מישראל שהיו בספרד בזמן השמד, ולא מסרו נפשם על קידוש ה', ונכשלו באיסורי כרת רבים. ואח"כ עלה בידם להמלט מארץ הגזירה, ולשוב בתשובה שלמה. וכעת נפשם בשאלתם שהם רוצים לכפר על כל האיסורי כרת שעברו, ולהנצל מעונש כרת בעולם הזה ובעולם הבא. וקיי"ל כל חייבי כריתות שלקו, נפטרים מידי כריתות, ולכן רוצים להעמיד ב"ד שידונו אותם על כל הלאוים שיש בהם כרת שהם נכשלו בהם, וילקו אותם, ולאחר שיקבלו מלקות, יפטרו מעונש כרת. אלא שאין כח ביד ב"ד לדון מי שעבר על לאו, ולהלקותו אלא אם כן הוא ב"ד סמוך. ולכן רצו לסמוך איזה חכם על דעת כל חכמי ארץ ישראל, ואותו חכם יוכל לדון ולהלקות.

ומהר"י בי רב בקונטרס הסמיכה (נדפס בסוף שו"ת מהר"י בי רב) האריך להוכיח שהלכה כדעת **הרמב"ם**, ואם יסכימו כל חכמי ארץ ישראל על אדם אחד, אפשר לחדש את הסמיכה. וכן עשה מעשה מעשה, והסמיך את **מהר"י קארו בעל השו"ע**. והסכימו עימו כל חכמי צפת והגליל. אמנם **המהרלב"ח** ו**חכמי ירושלים** סברו שאי אפשר לחדש בימנו את הסמיכה, והאריך בזה **המהרלב"ח** בקונטרס הסמיכה שלו (נדפס בסוף שו"ת מהרלב"ח) מכמה טעמים מדוע אי אפשר לחדש את הסמיכה.

והבן אריה (ח"א סי' יט ס"ק יד) דן אם מחדשים את הסמיכה אם אפשר גם לחדש את קידוש החודש ע"פ הראיה.

לרישום ועדכון שיעורי תורה

ניתן לשלוח פקס ל: 03-543-5757

אם חתימה על טופס נחשבת לנדר

החידושי הרי"ם (יו"ד סי' יד) נשאל בענין רב שהיה אב"ד בעיר אחת, וביקשו ממנו לבא לעיר אחרת, לשום משכנו בתוכם, להיות להם לאב"ד. והסכים להם, ונתן להם כתב בכתב ידו ממש שהוא מתחייב לבא להיות להם לאב"ד, והוסיף שם לשון נדר ושבועה. לאחר מכן מצא באמתחת כתביו העתקה מכתב שנתן לאנשי עירו, שכתוב בו שקיבל על עצמו בתקיעת כף להיות אב"ד בעירו. רק שאת הכתב הראשון שכתב לבני עירו לא כתב בכתב ידו ממש, רק שחתם עליו. אך הכתב השני שכתב לעיר האחרת כתב בכתב ידו ממש.

והספק הוא אם מחוייב הוא להיות רב בעירו כיון שחתם להם, או שמא אין החתימה מחייבת, ואין החתימה נחשבת שנדר שיהיה אב"ד בעירו, אבל הכתיבה היא מחייבת אותו, וע"י הכתיבה נעשה נדר ושבועה, ויש עליו חיוב נדר ושבועה להיות אב"ד בעיר.

וכתב שם כמה סברות לחלק בין מה שהתחייב בכתב, לבין מה שחתם על התחייבות כתובה כבר.

והביא ראה מסוגיין שמבואר שהפרה בלב אינו הפרה מפני שצריך להוציא בשפתיו, ואע"פ שמוכח ממעשיו שאינו רוצה בנדר. ולכן אע"פ שמוכח שהחתימה שהוא מסכים לקבל על עצמו את הנדר, אין החתימה נחשבת לנדר.

וכתב שבשעה שאדם כותב, הדרך להוציא משפתיו את מה שהוא כותב, ולכן כתיבה נחשבת מבטא שפתיים, אבל חתימה על טופס כתוב אינו נחשב מבטא שפתיים.

והשיב **החידושי הרי"ם** שלדעתו אין חילוק בין חתימה לכתיבה, ושניהם מחייבים אותו, ולכן מאחר וכבר התחייב בלשון נדר ושבועה לבני עירו להיות אב"ד, אינו יכול להתחייב להעיר השניה. והתחייבות הראשונה היא יותר חמורה, שהרי התחייבות השניה נעשה בטעות, שהרי אילו היה זוכר שכבר התחייב בתקיעת כף להיות אב"ד לבני עירו בודאי לא היה מקבל עליו את התחייבות השניה. וגם יש לו פטור של אונס, שהרי לא יניחוהו בני עירו לצאת, שהדין עמו, ולפחות יש ספק בדבר אפילו אם שניהם שקולים, ולכן אינו רשאי לעשות מעשה ולעבור על התקיעת כף בקום ועשה. וממילא אונס זה הרי הוא כעכבו נהר, שעל דעת כן לא קיבל עליו התחייבות. וגם אם עדיין לא השיגו רשות, אין כאן עדיין חרם ושבועה דאורייתא כלל, שהרי התחייבות היה על תנאי.

ודחה את הראיה מסוגיין, וכתב שאדרבא מסוגיין מבואר להיפך שהרי אם אמר טלי ואכלי הוא הפרה, וביאר הר"ן הטעם מפני שמעשיו מוכיחים שהוא הפר בליבו. ואם כן מוכח שכל מעשה המוכיח שהסכים בליבו נחשב כהוציא בשפתיו, ורק דברים שבלב לא מועילים, אבל אין צריך אמירה ממש. וכל שכן חתימה או כתב שהוא מעשה גמור, ועדיף מאמירה בעלמא.

מי שנדר שיהיה נזיר אם ירד לים, ומצא שידוך מעבר לים, מה יעשה

המהרי"ט (ח"א סי' יט) נשאל בענין ראובן אשר בשעת צרה נדר כלשון הזה, אהא נזיר כשמשון בר מנוח בעל דלילה שעקר דלתות עזה, ובכל דיקדוקי נזירות שמשון, אם אכנס עוד לפרוש בים לעולם.

אח"כ נתגלגלו הדברים שהוכרח ללכת מעבר לים, ושאל את פי החכמים על דבר הנזירות, וקצתם אמרו לו שיש מורים היתר באותו נזירות, מכמה טעמים, וכן מחמת שראובן היה מסופק בדעתו שנראה לו שבתחילת השנה עשה ביטול לכל הנדרים שידיד. וכן מפני שאוהביו ומיודעיו ידעו מענין הנזירות, ומחמת שהיה מוכרח ללכת, אנסוהו ע"י גוים בחזקה, והכניסוהו לספינה, ולא הניחוהו לצאת משם עד שהפליגו בים, ואף שהיה לראובן יכולת להימנע מההפלה בספינה כיון שידע שרוצה לאנוס אותו על כך, והיה יכול למחות מתחילה מכל מקום שעת כניסתו בספינה והפלגתו בים היתה באונס גמור בלי שום ספק. ולכן ראובן סמך על טעמים אלו והקל בנזירות. וכעת הוא נותן אל לבו, ודואג שמא חלה עליו הנזירות, והטעמים שאמרו לו מקצת החכמים אינם נכונים.

המהרי"ט בתשובתו דן אם מה שתלה נזירותו באם ירד לים היינו אסמכתא, שהרי היה בטוח שיותר לא ירד לים. וכיון שבסופו של דבר נסע ולא יכל לעלות על דעתו שלא יעלה, אין הנדר חל. והוכיח לנידון זה ממה שאמרו בסוגיין שתליה בדבר אחר אינו אסמכתא, שהרי גם כאן נדרה שלא תרחץ לעולם אם תרחץ היום, והוא דבר שכמעט א"א לעמוד בו, וע"כ היה בדעתה שלא תרחץ היום, ואע"פ"כ מבואר בגמרא שהעינוי נפש הוא מה שהרחיצה או הפירות נאסרים עליה עולמית, ומבואר שהנדר חל, ואינו אסמכתא. וכן הוכיח **האבני נזר** (יו"ד סי' רצ"ט ק"ד).

והעלה **המהרי"ט** שמי שנדר בנזיר בתנאי אם אעשה כך, ואמרו לו שמוותר לעשות, ועשה על פיהם, אם טעו המתירים לא חל עליו הנזירות כלל, עיי"ש.

והוסיף שאביו **המבי"ט** (ראה קרית ספר נדרים פ"ג) היה אומר שכל נדר שהותר על ידי פתח שלא נדר על דעת שכך יהיה אין צריך שום היתר מדאורייתא, שהרי הוא נדר טעות, אלא שמכל מקום צריך התרה מדרבנן לפי שאין הטעות ברור וגלוי לכל.

וחילק **המהרי"ט** שלא כל הפתחים שוין, שיש נדרים שהותרו בפתח של עכשיו, ויש נדרים שהותרו בפתח דמעיקרא.

ולכן אם אמר ראובן אילו הייתי יודע שיגמר זווג זה מעבר לים לא הייתי נודר, או הייתי אומר חוץ מזה, בין בסותר דבריו בין במעמיד, פתח גדול הוא, דמילתא דשכיחא היא, אלא דצריך התרת חכם מדאורייתא. אבל אם אמר שבשעה שנדר אילו היה נותן אל לבו שהוא בחור, והוא צריך לישא אשה, ואין יודע אם ילך אצל זיווגו או זווגו יבא אצלו, לא היה מכניס עצמו לספק, ולא היה נודר, נדר טעות הוא, שלא מתוך ישוב הדעת נדר, ואין צריך התרה מדאורייתא כלל.

וסיים להלכה שכל זה הוא לרווחא דמילתא לפי חומרן של נדרים, אבל לפי האמת בלא כך הנזירות באותו מעשה מותר הוא, שהרי יש שם ספק ספיקא עיי"ש.

ברכת התורה בניעור כל הלילה

פסק המשנ"ב (או"ח סי' מז ס"ק כח) אם היה נייעור כל הלילה, י"א שא"צ לברך בבוקר, וי"א שצריך לברך, כי קבעו חכמים ברכה זו בכל יום, דומיא דשאר ברכות השחר. וספק ברכות להקל, אך אם אפשר לו יראה לשמוע ברכת התורה מאחר, ויאמר לו שיכוין להוציאו בהברכות, והוא יכוין לצאת, ויענה אמן. ויאמר אח"כ איזה פסוקים כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד. או יכוין לצאת בברכת אהבה רבה, וילמוד תיכף מעט אחר שיסיים תפלתו. ואם ישן ביום שינת קבע על מטתו, ובלילה שלאחריו היה נייעור כל הלילה, פסק הגאון רע"א שבזה לכו"ע צריך לברך בבוקר ברכת התורה, לפי שיש מחלוקת הפוסקים האם מי שישן ביום שינת קבע צריך לברך, ונמצא שיש לו ספק שמא צריך לברך מחמת שישן ביום, וספק שמא צריך לברך מחמת היום החדש. אך אם בירך ברכת אהבת עולם של ערבית ולמד מיד אחר התפילה נפטר, ואין לו אלא ספק אחד. אך אם לא למד מיד אחר התפילה אין ברכת אהבת עולם פוטרתו.

והנה בספק אם בירך ברכת התורה, הדבר תלוי האם ברכות התורה הוא מדאורייתא, ונאמר ספק דאורייתא לחומרא, או שמא ברכות התורה מדרבנן, והרי דינו כשאר כל הברכות, שקיי"ל ספק ברכות להקל. ובאמת נחלקו הראשונים האם ברכת התורה הוא מדאורייתא.

הפרי חדש (או"ח סי' מז סק"א) **והחיי אדם** (ח"א כלל ט נשמת אדם סק"א) **והשאגת אריה** (סי' כד) הוכיחו מסוגיין שברכת התורה מדאורייתא, מפני שאם הוא רק תקנת חכמים איך נענשו עליו כ"כ בחומר, וביחוד שכבר מצינו עונשו בדברי הנביאים, והחכמים לא ידעו ולא הבינו חומר הדבר, עד שפירשה הקב"ה בעצמו. אך **הברכי יוסף** (או"ח סי' מז ס"ד סק"ח) דחה את הראיה, שהרי הר"ן כתב בשם רבינו יונה שחומר העונש הוא מפני שזולזלו בתורה עד שלא היתה חשובה בעיניהם לברך עליה תחילה, ואם כן לא העדר הברכה הוא העבירה, אלא הזלזול בתורה. וכן הכריע **במחזיק ברכה** (שם סק"ב) שאם הוא מסופק אם בירך ברכת התורה אינו חוזר ומברך, כפי שהעלה **הברכי יוסף** שלהלכה ברכת התורה מדרבנן. אך **הפרי חדש** ו**החיי אדם** ו**השאגת אריה** לשיטתם שלהלכה ברכת התורה הוא מדאורייתא הכריעו שאם הוא מסופק יחזור ויברך. אלא **השאגת אריה** ו**החיי אדם** כתבו שלא יברך את כל הברכות, מפני שמדאורייתא מספיק ברכה אחת, ולכן יברך רק אשר בחר בנו שהוא המעולה שבברכות. אך **הפרי חדש** כתב שיברך את כל ברכות התורה. **והערוך השלחן** (שם ס"ו) כתב שאע"פ שלדעתו כולם מן התורה, מ"מ יש להקל כדעת **השאגת אריה** ו**החיי אדם**, דלמעוטי בברכות עדיף. וגם כל זה כשנזכר קודם אהבה רבה, אבל אם נזכר לאחר שבירך אהבה רבה, אהבה רבה פוטרתו כמו שיתבאר. וכ"ש אם היה יום של קריאת התורה, יראה לעלות לתורה ויוצא ממה נפשך. ולדינא כתב **השערי תשובה** (או"ח סי' מז סק"א) בשם כמה אחרונים הסוברים **כחיד"א** שברכת התורה מדרבנן. וכתב **המשנ"ב** (שם סק"א) שקשה לסמוך עליהם לדינא שהרבה ראשונים סוברים שהוא מדאורייתא. אך אם בירך אהבה רבה יש להקל, ובפרט שמצא שגם **המאמר מרדכי** בשם **הלבוש והעולת תמיד** כתבו שהוא מדרבנן.

היה רגיל לתת צדקה לארץ ישראל, ומת אחיו והניח יתומים קטנים

הנצי"ב (משיב דבר ח"ב סי' מח) נשאל באחד שהיה נוהג לתת מעשר כספים, והיה מחלק חציו לצדקת רבי מאיר בעל הנס לעניי ארץ ישראל, וחציו לעוברים ושבים על פתח ביתו. ועתה מת אחיו והניח יתומים קטנים, והוא צריך לשכור מלמד לתורה ולתפלה. ושואל אם יכול ליקח כל מעשרותיו ע"ז, ביחוד כי מחצית מעשרותיו לא יספיקו לצורכי היתומים. והוסיף לשאול כי זה האיש אינו זוכר אם נדר בפירוש לתת חציו לרמב"נ, או נהג כן בלי נדר, ובא השאלה אם צריך התרה או לא.

והשיב **הנצי"ב** שהנה **בשו"ע** (או"ח סי' תקסח) נפסק שמי שנוהג להתענות בעשרת ימי תשובה, ואירע ברית מילה, מצוה לאכול וא"צ התרה, כי לא נהגו להתענות בכה"ג. משמע דוקא מצוה שמצוי להיות בעשרת ימי תשובה, והנהגים להתענות רגילים לאכול בסעודת מצוה זו, משו"ה סתם הנהגו להתענות על דעת כן הוא נוהג. ולפי זה אם אירע איזה דבר מצוה שלא שייך לומר עליו שכך נהגו המתענים, כגון אם אירע איזו חולי שמצוה לאכול צריך התרה. ועי' (יו"ד סי' ריד ס"א) **ובש"ך** (שם), **ומג"א** (סי' תקפא סקי"ב) **ודגול מרובה** (יו"ד שם). ולפי הדברים האלה היה נראה במי שנוהג במצוה, והגיע לו ענין שנצרך לשנות מנהגו הטוב למצוה אחרת צריך התרה.

אלא שחילק **הנצי"ב** שכל זה אינו אלא כשלא נדר בביטוי שפתי, ורק שנהג כן במצוה. ואע"ג שמחויב לשמור מנהגו מדכתיב לא יחל דברו, כמבואר בסוגיין וכמ"ש הראשונים כאן. מכ"מ במקום מצוה רשאי לשנות בלי התרה, כדמוכח בפסחים (נא:), וכמ"ש **הרא"ש** שם כיון דלית בו איסורא דאורייתא, אלא שנהגו בו איסור, לכן מנהג היחיד מתבטל כלפי מנהג הרבים.

והוסיף **הנצי"ב** שמצא מאמר מפורש בברכות (ו:): אמר רבין בר"א אר"י כל מי שרגיל לבוא לביהכ"נ, ולא בא יום אחד, הקב"ה משאל בו, שנאמר מי בכס ירא ה' שומע בקול עבדו, אשר הלך חשכים ואין נוגה לו, אם לדבר מצוה הלך נוגה לו כו'. והרי אין חיוב לכל אדם לילך להתפלל דוקא לביהכ"נ, אלא מי שרגיל במצוה זו נעשה עליה כנדר, ולכן אם שינה יום אחד הקב"ה דורש ממנו, מכל מקום אם לדבר מצוה הלך נוגה לו. ולא **כמג"א** הנ"ל, אם לא שנחלק שרק כשרוצה לשנות מנהגו לחלוטין צריך התרה לדעת **המג"א** כמ"ש **בדגול מרובה**, ואע"פ שיכול להיות שלא יהיה נצרך לשנות כל ימיו מפני חסרון בריאות, ומכל מקום מאחר ומפסיק להתענות, בדעתו שלא יהיה נוהג להתענות עוד, משום שכבר עקר מנהגו, ולכן סובר **המג"א** שצריך התרה. אבל אם לעולם יהא מצוה אחרת גורם שנוי מנהגו א"צ התרה.

ולפ"ז בנדון שלפנינו אפילו רוצה לעקור מנהגו לגמרי, ואינו רוצה עוד לשלוח מעות לצדקת רמב"נ לעניי ארץ ישראל משום היתומים שהגיעו לפניו, א"צ התרה. דכאן א"א לומר שמא לא ישמור מנהגו אפילו כשלא יהיה לו מצוה אחרת, דלזה ודאי אין לחוש בנדון דידן, שהרי נוהג להפריש מעשרותיו כמו שהיה, ואינו רוצה לחזור בו כלל מהמנהג להפריש מעשר, ובע"כ יתן אותם לאיזה מצוה ויהיה נוגה לו.

מיהו בנדון שלפנינו שנסתפק אותו האיש אולי נדר בפירוש, בעי התרה, על מה שנדר בפירוש לתת לעניי ארץ ישראל, ומספק יעשה התרת נדרים.

נתינת רשות למיוחסים לעבור על התקנה

דנו הפוסקים האם ניתן לתקן תקנה המחייבת את כל הציבור, ובהסכמת הקהל לפטור כמה מיוחסים מקיום התקנות. וכן הסתפקו רבני ארם צובה על כמה תקנות שהיו בעירם, שקיבלו עליהם כל הקהל. ורצו לפטור כמה מיוחסים בעיר שהיו קרוים אצילי בני ישראל הסינייורים פראנקוס, מחמת שהמלך או השר פטרם ממיסים ומהסכמות הקהל להם ולבניהם אחריהם. והאריכו בזה מכמה טעמים.

והנה **המהרי"ט אלגזי** (הו"ד בשו"ת מהר"ש לניאדו החדשות סי' ד) האריך להוכיח שאי אפשר לתקן תקנה אלא אם התקנה חלה על כל בני העיר, ולא מועיל מה שבני העיר מסכימים שהתקנה לא תחול על המשפחות המיוחסות שקיבלו פטור להם ולזרעם אחריהם מהמלך או השר, הקרויים הסינייורים פראנקוס. אלא שדן שלכאורה יש מקום לומר שאם בשעת התקנה והסכמה קיבלו עליהם כל הציבור את התקנה וההסכמה, וחל התקנה וההסכמה, כעת יש רשות לפטור את אותם מיוחסים, ומה שפוטרים אותם אינו מפקיע את התקנה, מפני שאע"פ שתקנה לא יכולה לחול אלא אם היא חלה על כל הציבור, לאחר שחל התקנה, אינו נפקע במה שפוטרים חלק מהציבור מהתקנה.

אמנם **המהרי"ט אלגזי** הוכיח מסוגיין שאי אפשר לומר כן, ואם התקנה לא חלה אלא אם היא מחייבת את כל הציבור, גם לאחר שהיא חלה אין לה תוקף אלא אם היא מחייבת את כל הציבור, כולל המיוחסים. שהרי מבואר בסוגיין שהוכיחה הגמרא ממה שאין נזירות לחצאין, שלא מועיל להפר חלק מהנדר, ולכאורה יש מקום לומר שמאחר והנזירות כבר חלה, כאשר מתיר או מפר חלק מהנזירות, יכול אותו חלק להתבטל, ואינו מפקיע את שאר הנזירות. ובהכרח צריך לומר שדבר שאינו יכול לחול לחצאין, גם לאחר שחל אי אפשר לבטלו לחצאין, ולכן יש ראייה ממה שנזירות לא חל לחצאין שאי אפשר להפר או להתיר חלק מהנזירות.

וע"ש שהאריך **המהרי"ט אלגזי** שנחלקו בזה הראשונים, דעת **הרשב"ש** וסיעתו שמועיל רשות הקהל להתיר את התקנה וההסכמה לחלק מהקהל. ודעת **הרשב"א והרא"ש** שלא מועיל רשות לבטל את התקנה ליחידים. ומסוגיין לכאורה מוכח כדעת **הרשב"א והרא"ש**.

והשיב לו **מהר"ש לניאדו** (שם סי' ה בא"ד הן אמת) שאין ראייה מסוגיין של אין נזירות לחצאין, מפני שכבר פירשה **הר"ן** (ד"ה אמר רב יוסף) וז"ל, דכיון דלא משכחת נזירות שלא יחול אף על זג וחרצן, כי אמר רחמנא יפרנו דמשמע כוליה על כרחין אפי' על זג וחרצן קאמר, עכ"ל. וא"כ מבואר ש**בר"ן** שראית הגמרא אינה מחמת שכיון שבשעת חלות הנזירות אין הנדר יכול לחול לחצאין, גם אחר חלות הנזירות אי אפשר להתיר מקצת ולשייר מקצת. אלא משום שאמר הכתוב יפרנו, ומשמע שצריך להפר הכל. אך בלי גזירת הכתוב שצריך להפר הכל הייתי אומר שאף שבשעת חלות הנזירות אינו חל לחצאין, מ"מ אחר חלות הנזירות אפשר להפר מקצת ולשייר מקצת, ולכן צריך פסוק להשמיענו שיפרנו כולו משמע.

כבתול

נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן זה הדבר בשחוטאי חוץ מה בשחוטאי חוץ וכו'

כבר אמרנו כמה פעמים כי אין הקדושה בכל מקום ואין כולם קדושים. ולכן נאסרו הבמות דהקדושה רק בבית המקדש. וזהו (יבמות קט): הנודר, ומבקש תוספת קדושה בנדריים וסייגים כאילו בנה במה ממש. והמקיימו שהוא גמור המחשבה כאילו הקריב וגמור הפעולה דדיו מה שאסרה תורה. וזהו דדרשו (נדריים עה). זה הדבר דנדריים מזה הדבר דשחוטאי חוץ דהכל אחד. וזהו שהסמיך לנדריים אז סמוכים למיתת משה וישובו לטעות קרח דכל העדה קדושים. אבל בבואם לארץ ישראל ויראו הבמות מותרים אז קודם בנין בית המקדש יחשבו דכולם קדושים.

(קומץ המנחה ח"א אות צה)

הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה

וכבר אמרו הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה, כי עודם מחזיקים בניהם על דרך תורה כנראה בחוש, אבל העשירים המצא תמצא מי מהם שאינם מחזיקים בניהם על דרך הישר, עליהם נאמר (בראשית לב) 'ויזרח לו השמש' הוא מזלו והצלחתו בעושר רב אזי והוא צולע על ירכו, כפי הנראה בחוש שמרגילים בניהם וזרעם ללבו במלבושי עמים ולדבר בלשון העמים עד אשר יוספו סרה מדרך התורה. וז"ש ועתה בעונותינו הרבים חרב וכו' ולא ישראל במעמד"ם דייקא, כי אם צולעים.

(י"טב פנים, אבני זכרון לראש השנה)

אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה

ואולי יש לפרש בזה מאמרם ז"ל על עזבם את תורתם שלא ברכו בתורה תחילה, כי הברכה על התורה מורה שהתורה חביבה עליו, ע"כ כשלא ברכו מורה שאיננה חביבה עליו אלא כשאר חכמות שוב אין להם האלקות שבתורה, וזהו עזבם את תורתם, היינו מה שנקראת תורתם הוא מפני האלקות שבה ואת זה עזבו.

(שם משמואל תרומה תרע"ד)

תניא היה ר"מ אומר והחי יתן אל לבו וכו'

והיה ממצוה זו, שהכהנים מוציאים הדשן חוץ למחנה על שפך הדשן, והיו מניחים דשן זו בנחת ולא במקום שהרוחות מנשבות בו, ולא היו נהנין בדשן זו. כבר כתבתי שאין להנות בדשן זו רוצה לומר שלא לחשוב מחשבות זרות בו, כמו שנאמר ברשעים (קהלת ב א) אנסכה בשמחה וגו', כי אין מעשה וחשבון בשאלו וגו' (שם ט ו), אבל ניתן להתבונן בו כדי להיטב אחרינו, ולכן הכהנים הזהירים והזהירים מוציאים דשן זו חוץ למחנה ולא היו הכהנים מתעצלים בה, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (מו"ק כה): 'והחי יתן אל לבו' (שם ב א) דברים של מיתה, דקבר יקברונו' כו', ולכן היו משימין הדשן בנחת ולא במקום שהרוחות מנשבות בו והוא כבוד החיים.

(תורת העולה לרמ"א ז"ל, ח"ג פ"ו)

צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו

סיפר הרה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א

בעת שישב הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א בבית האסורים כידוע, היה שם גם בפורים ולא היה לו מגילה, ונענה אל האיש שישב עמו וסיפר לו מעשה זו ואמר לו שיהיה במקום קריאת המגילה.

מעשה במלך אחד שרצה לבנות לו פלטין מפואר והזמין בעל מלאכה אומן גדול שביצע אימרתו ובנה לו פלטין נאה ומהודר, אך את החלונות לא היה בכוחו לעשות, ושלח המלך לחפש בכל קצווי תבל עד שמצאו אומן מומחה שידע לעשות החלונות כראוי, ונעשו שני בעלי המלאכה חשובים ונכבדים בבית המלכות, ועושה החלונות היה מרבה להלשין תמיד על בעל מלאכה הראשון ולהוציא דיבתו רעה לפני המלך.

פעם הלשין עליו שעבר עבירה שעונשו מיתה, והיה צר מאוד למלך להרגו בפרהסיא והתחכם ועשה בערמה, שקרא לו ונתן לו מכתב חתום שיוליך אותו אל השומר היושב בארמון הקיץ שלו שהיה לחופי הים, ותוכן המכתב היה שכאשר יבא אצלו מוסר כתב זה יתפסהו מיד וישליכוהו הימה.

כאשר מסר הבעל מלאכה את המכתב לשומר נבהל מאוד כי היה אוהבו והצר לו שצריך לעשות לו כן ועמד כנדהם, ושאל לו הבעל מלאכה מהי הגזירה הרעה שניחתה עליך בזאת, אולי אוכל להמליץ עליך לפני המלך, ומקודם לא רצה להגיד לו עד שלבסוף סיפר לו האמת.

התחיל הבעל מלאכה לבקש ולהתחנן על נפשו והפציר בו שיחוס ויחמול עליו, אבל לא ידע השומר לשית עצה בנפשו, כי חמל עליו ולא רצה לשפוך דם נקיים, אבל מאידך גיסא הרי כתב שניתן מאת המלך אין להשיב ומתחייב בנפשו הוא, עד שנענה ואמר שיש לו רעיון, שיש שם בחצר הארמון חדר קטן ששום אדם אינו נכנס לשם, ואם הוא מוכן יכול הוא להכניסו שמה ובתנאי שלא יצא משם כלל, והוא יביא לו מדי יום לחם אכלו... ויעשו כן.

פעם נסע המלך לרחוץ בים ונשמטה הטבעת מעל ידו, ואותו בעל מלאכה צפה והציץ מבין החרכים שבחדרו וראה זאת, לאחר שהתרחק משם המלך ביקש מהשומר שיתן לו לילך לטייל מעט אצל המים לשאוף אויר ונתן לו רשות, והלך עד מקום הטבעת ולקחה ומיד חזר לחדרו ולא גילה לשומר מאומה.

אחר כמה ימים ביקש מהשומר שהוא רוצה לילך אל המלך,

וגער בו - האם אתה רוצה לגרום לי רעה תחת הטובה שגמלתיך... אך הבעל מלאכה הפציר בו מאוד ואמר לו הלא אינני משוגע לילך לאבד עצמי לדעת, ואם אני מבקש זאת הרי אתה יכול לסמוך עלי שלא אסתכן בכך... והרבה עליו דברים עד שנעתר השומר לבקשתו.

כשבא לפני המלך עמד המלך כמשתומם, ושאלו היאך יכולת לבוא לכאן, הלא מזמן הנך במצולות הים... ופתח פיו בחכמה ואמר לו - אדוני המלך אספר לך את כל המעשה שנעשה עמי, לאחר שהטילנו אל המים בא דג אחד ובלע אותי, ובקשתי מאתו הן מה יהיה לו מזה שאהיה בבטנו, הלא יותר טוב שיביאני לפני מלך הים ואני אעשה עבורו פלטין גדול, וכן עשה.

ואכן קיימתי דברי ועשיתי ללווייתן פלטין שלא נראה כמותו, השלמתי את כל מלאכת הבנין עד תומה אבל את החלונות אין בכוחי לעשות כידוע לך, ועלה בדעתם שישלחו אותי אל היבשה לבקש מהמלך שישלח להם את הבעל מלאכה עושה החלונות... והייתי ירא ללכת כי אמרתי שהמלך לא יאמין לדברי ויהרוג אותי, אז נענה דג ואמר - אנוכי מצאתי את טבעת מלכך, קח נא אותה ותמסור לו זאת כסימן שאנחנו מבקשים מאתו שלא יהרוג אותך וישלח לנו הבעל מלאכה מהחלונות... וכשהציג הטבעת לפני המלך האמין לדבריו ומיד הורה לתפוס את הבעל מלאכה עושה החלונות ולזרקו אל הים.

(חמדה גנוזה)

כלביא יקום וכארי יתנשא

ביום הפורים היה נוהג הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זיע"א לדבר על מעלתם וגדולתם של בני ישראל מול אומות העולם, שלטונם של כוחות הקדושה מעל כוחות הטומאה והקליפה שנעשו זה לעומת זה, והיה מספר...

בעיר אחת היה כומר מכשף רשע עריץ ושונא ישראל, שהיה רגיל להזיק בכשפיו וקסמיו לכל בני ישראל הדרים בסביבתו, באותה עיירה היה גר איש יהודי תם ופשוט שהיה מחזיק בבית המזיגה ומוצא כדי פרנסתו מתאוות הזלילה של האיכרים השיכורים, גם אותו הכומר המכשף היה רגיל להרבות בשתיה והיה מאורחיו הקבועים של בית המזיגה... פעם נפל בדעתו של אותו יהודי שטוב לו ללמוד ולדעת בעצמו את חכמת הכישוף, וכך יוכל לגזול את החנית מיד הכומר ולהלחם נגדו בכוחו הוא... וכאשר בא הכומר אצלו כהרגלו פנה אליו ושאלו: מה

ואת הארץ וכל ברואי מעלה ומטה, ומלכותו בכל משלה והוא זן ומפרנס לכל הברואים, ואותו אני ירא... וצווה עליו הנחש שישכח גם את זאת.

כאשר ראה היהודי שהוא עומד כבר בנקודה אחרונה של האמונה חם לבו בקרבו, הניצוץ הקדוש שבקרבו התעורר לתחייה וגמר בדעתו שיהיה מה שיהיה באמונתו לא יכפור, יעבור עליו מה שהוא באחד ומי ישיבנו, וקיבל על עצמו למסור נפשו על קדושת שמו יתברך ויתעלה, והתחיל לצעוק בקול רם "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד!".

ויפתח הנחש הקדמוני את פיו ואמר לו – וכי מאבד אתה עצמך לדעת, הלא תדע אשר עכשיו אתה שרוי בידינו ואנו יכולים לעשות עמך כחפצנו, ומוכרח אתה לשמוע בקולנו ולעשות כל אשר אנו מצווים עליך... והוא בשלו שאינו רוצה לכפור רק צווח "שמע ישראל" בקולי קולות, פתאום התחילו לבוא אליו חיות טמאות עד אין שיעור גדודים גדודים ומחנות עד אין חקר ורצו אליו בחמת זעם רוצים לקרעו לקרעים, והוא עשה את שלו עמד וקרא "שמע ישראל" ומחמת זה לא היה להם שליטה עליו ולא יכלו להתקרב אליו, וכאשר קרבו אליו נתבטלו מכל וכל ונעלמו ממנו.

לאחר מכן חזרו ובאו גדודים אחרים מינים ממינים שונים בכל פעם יותר ויותר נחשים ועקרבים וכולם נתבטלו, ולבסוף באו חזירי יער היורקים מפיהם אש להבה אבל הכל היה ללא יועיל, היהודי עמד על שלו וחזר ושינן לעצמו "ה' אלוהינו ה' אחד"... כך עמד ונשתהה בזה הניסיון זמן רב, עד שהכל נתבטל וראה שאין כאן לא הר ולא נחש, ומצא עצמו עומד באמצע השדה על אם הדרך.

ורצה היהודי לילך לביתו אבל לא ידע את הדרך על נכון, והתחיל לילך להיכן שנשאוהו רגליו מעיר לעיר ומכפר לכפר ונשתהה בדרכו שלושה שנים עד שחזר והגיע לביתו, לאחר שאכלו ושמחו עמו הלך אל הכומר ושאלו על מה עשה לו ככה, וצעק עליו לאמור – למה רימיתני והולכתני למקום רחוק כזה מקום חושך וצלמות, ואת חכמת הכישוף לא לימדתני... וענה לו הכומר – וכי לדידי אתה צריך, הרי ראיתי שאתה מכשף גדול יותר ממני, כי בבואי לביתך בבוקר בשעה שנטלת ידיך ראיתי שנפלו מאצבעותיך קליפות וחיצונים הרוגים לאלפים ולרבבות, וגם בעת שלבשת את הבגד המרובע עם החוטים בכנפותיו הפלת אלפי רבבות מזיקים, ואני אין בכוחי להראות את זה....

(אוצר הסיפורים)

תבקש בשכרך בכדי ללמדני את חכמת הקסם והכישוף. והשיב הכומר שהיה שטוף בסביאה, אם תיתן לי לשתות שלושה שנים רצופים כפי תאוותי, אזי כעבור הזמן הקצוב אלמד אותך חכמת הכישוף, נתרצה האיש וגמרו הדבר ביניהם.

במלאת שלושת השנים הקצובים ניגש היהודי אל הכומר ואמר – הן אנוכי קיימתי את דברי ונתתי לך לשתות כמה שרצית, עכשיו הגיע הזמן שתמלא את חלקך בעסק ותלמדני את חכמת הכישוף כמוסכם... הבליע הכומר חיוך ערמומי ונענה אליו – אכן כן את מילתי אקיים ודברי לא אשנה, ואמר לו שיאחז בחגורו... כאשר אך תפס היהודי בחגורו של הכומר המכשף זרקו בכח רב למרחק גדול אל מקום ציה ושממה בתוהו ילל ישימון אשר שעירים ירקדו שם, העמידו על הר גבוה ושמם ואמר לו – כאן תלמוד את חכמת הכישוף... ומיד נעלם מעיניו.

אותו יהודי נשאר עומד בדד לבדו במדבר השמם, פתאום הבחין שההר שהוא עומד עליו מוקף נחש גדול מאד אשר כמוהו לא נראה עוד, אז הבין שהמקום אשר הוא עומד עליו אינו אדמת קודש אלא מקום משכן החיצונים ארץ אשר לא עבר בה איש, ובודאי הטילו הכומר המכשף אל מעבר להרי החושך...

בעמדו כך נבוך ברעיוניו ומחשבותיו פתח הנחש האימנתי את פיו ודיבר אליו כדברים האלה – מה אתה עושה כאן, ומה תבקש פה... והשיב האיש בפחד ובהלה וארכובותיו דא לדא נקש: הנה באתי לכאן ללמוד עצמי חכמת הכישוף, חזר הנחש ושאלו – ומאין אתה, מאיזה מדינה באת, והשיב האיש ממדינה פלונית, ואמר אליו הנחש כעת אתה צריך לשכוח זאת. בלית ברירה קיים האיש את דבריו והעביר אותה ממחשבתו ושכח מקומו, וחזר הנחש ושאלו מאיזה עיר הוא ולאחר שהשיב לו צווהו לשכוח זאת והוכרח להעביר ידיעה זו ממחשבתו ולשכחה. חזר הנחש ושאלו האם יש לך אב ואם, והשיב שיש לו, וצווה לו הנחש שכח את אביך ואת אמך ולא היה לו מנוס מלקיים את דבריו ולהעביר את כל הדברים האלו מזיכרונו. לאחר מכן המשיך הנחש לשאלו על כל פרט ופרט ממשפחתו בני ביתו וצאצאיו וצווהו לשכוח את כולם, וכן עשה.

אך עדיין לא הרפה הנחש הימנו והמשיך בשאלותיו – מאיזה עם אתה, והשיב הלה שהוא מזרע היהודים מבני אברהם יצחק ויעקב, ואמר לו הנחש שישכח גם זאת שהוא יהודי, והשיב האיש כמאובן ולבו בל עמו – הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה ושכחתיו. וחזר לשאלו למי אתה עובד, והשיב האיש – אני עובד את אלוהי אברהם יצחק ויעקב אשר ברא את השמים

משנת המועדים

כל עניני פורים בשני כרכים

מגילת אסתר עם כל המפרשים * מתיבתא * מהרש"א * ילקוט מפרשים * לוח התאריכים
משנה תורה להרמב"ם * מפרשי היד החזקה * משנה ברורה המבואר * ערוך השולחן
שני לוחות הברית * קדושת לוי * תפארת שלמה * סיפורים מצדיקי הדורות

מוקד הזמנות: 1800-22-55-66
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מאז ומקדם, ספרי הקודש הם לב ליבו של העם היהודי, והכלי דרכו מתאחדת ומתעצמת התורה עם למדידת. ראשונים ואחרונים, בביאור הש"ס, בפענוח ובתיקון של מאות ספרים, מהם ספרי יסוד בכל בית, ומדי חודש
"עוז והדר", מפעל הספרים התורניים הגדול בעולם ובהיסטוריה היהודית כולה, מחולל בדורנו מהפכת ענק בכל
חודשו הולכים ונשלמים פרויקטים מדהימים בעוצמתם המגשיים לכל למוד באשר הוא, שורה ארוכה ביותר
של ספרים ספארים, בכלים נאים המרחיבים דעתו של אדם. "עוז והדר" - תורה ופארה בכריכה אחת.
הקשוד לספרייה התורנית. 500 אברכים תלמידי חכמים יודעי ספר עוסקים מטביב לשעון בההדרת ספרי